

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ УКРАЇНИ

Впровадження в Україні Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) (IAS/IFRS) (з 2012 року страхові компанії (СК) входять в коло суб'єктів господарювання, що складають звітність за МСФЗ) активізувало питання забезпечення СК рівня власної платоспроможності та конкурентоспроможності на ринку страхових послуг. Однією з умов забезпечення платоспроможності страховика є достатність сформованих страхових резервів. За офіційними даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг станом на 01.01.2012 р. обсяг сформованих страхових резервів зменшився на 192,5 млн. грн., ніж на відповідну дату 2011 року, що свідчить про негативну тенденцію зменшення рівня платоспроможності СК.

Сьогодні СК складають звітність за МСФЗ відповідно до вимогам законодавства, страхового ринку, а акціонери та керівники компанії використовують дані в звітності за МСФЗ в процесі управління компанією. Перевагами впровадження МСФЗ вважаємо порівнюваність інформації для вітчизняних та зарубіжних інвесторів, відсутність ризику претензій з боку регулятора, прозорість звітності для ринку, об'єктивний аналіз конкурентних переваг, можливість показати "сильні сторони", провести аудит бухгалтерського обліку за МСФЗ. Щодо недоліків розкриття інформації згідно з вимогами МСФЗ, то серед них варто виділити такі: демонстрація "слабких сторін" СК; витрати на програмне забезпечення бухгалтерського обліку за МСФЗ; недостатня кваліфікація кадрів, уніфікованість бази даних (інформаційних систем), потреба в значних фінансових ресурсах. Перевагами впровадження МСФЗ при формуванні страхових резервів вважаємо розширену інформаційну забезпеченість користувачів, що дозволяє сформувати достатній обсяг страхових резервів для виплат страхового відшкодування у разі настання страхового випадку, забезпечення формування страхових резервів відповідно до виду договорів страхування, що унеможлиблює спекуляції з відшкодуванням збитків страхувальників; вилучення страхового зобов'язання зі звіту про фінансовий стан при закінченні терміну дії або припиненні договору. Недоліками вважаємо: перебудову (зміна налаштувань або параметрів) інформаційних систем в частині формування страхових резервів у розрізі видів договорів страхування, що тягне за собою значні фінансові витрати; зміна стану платоспроможності СК, що зумовлює формування незабезпечених страхових резервів для її підвищення; не визнання страхових резервів (резерв катастроф, резерв коливання), якщо вони не існують на кінець звітного періоду.

Зважаючи на визначені переваги та недоліки формування страхових резервів при застосуванні положень МСФЗ, вважаємо необхідним дослідити основні відмінності між національними та міжнародними стандартами з питань пов'язаних із формуванням страхових резервів, що впливає на показники діяльності (платоспроможності) СК тому, в частині різниці від усталеної методики.

До основних відмінностей між МСФЗ та П(с)БО в частині бухгалтерського обліку страхових резервів належать: розрахунок страхових резервів для цілей МСФЗ та тестування їх достатності; класифікація договорів страхування, особливо актуально для страхування життя; вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності, в т. ч. за фінансовими активами і зобов'язаннями, страховим резервам; політика управління ризиками (перестраховування).

Незважаючи на впровадження МСФЗ страховики повинні дотримуватися положень нормативно-правових актів України, зокрема ст. 31 Закону України "Про страхування", яким передбачено, що страховики зобов'язані формувати і вести облік таких технічних резервів за видами страхування (крім страхування життя): незароблених премій (резерви премій) та резерв збитків; резерв катастроф; резерв коливань збитковості. Страховики зобов'язані створювати і вести облік таких резервів із страхування життя: довгострокових зобов'язань (математичні резерви); належних виплат страхових сум. Страховики, які мають право укладати договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, формують та ведуть облік страхового резерву збитків, які виникли, але не заявлені, та страхового резерву коливань збитковості в обов'язковому порядку. Крім того, нормативно-правове регулювання процесу формування страхових резервів здійснюють інші документи: Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя, Методика формування резервів із страхування життя та інші документи.

Проте МСФЗ мають певні застереження щодо обліку і відображення у звітності зобов'язань, зокрема відповідно до п. 14 МСФЗ (IFRS) 4 "Страхові договори" страховик: не повинен визнавати як зобов'язання будь-які резерви щодо ймовірних майбутніх страхових виплат, якщо такі страхові виплати виникають за страховими контрактами, що не існують на кінець звітного періоду (такі як резерв катастроф та коливань збитковості); повинен проводити перевірку адекватності зобов'язань; не повинен проводити взаємозалік: щодо активів перестраховування проти відповідних страхових зобов'язань; або доходів або витрат за договорами перестраховування проти витрат або доходів за відповідними страховими контрактами; повинен слідкувати за тим, чи не зменшилася корисність його активів перестраховування. Зважаючи на кладене та врахувавши положення МСФЗ в частині не закріплення переліку методів формування страхових резервів, пропонуємо використовувати метод "1/365" при формуванні РНП та актуальні методи розрахунку при формуванні резерву збитків.

В п.15 МСФЗ 4 "Страхові договори" зазначено, що страховик повинен на кінець кожного звітного періоду оцінювати адекватність своїх визнаних страхових зобов'язань, використовуючи для цього поточні оцінки майбутніх грошових потоків за своїми страховими контрактами. Якщо ця оцінка показує, що балансова вартість його страхових зобов'язань за вирахуванням відповідних відстрочених аквізиційних витрат та відповідних нематеріальних активів є неадекватною в контексті розрахункових показників майбутніх рухів грошових коштів, нестачу необхідно повністю визнавати у звіті про прибутки та збитки. Згідно зі ст. 30 Закону України "Про страхування", страхові зобов'язання

приймаються рівними обсягам страхових резервів, що страховик зобов'язаний формувати у порядку, передбаченому даним Законом. Пропонуємо здійснювати оцінку адекватності страхових зобов'язань щодо резерву незароблених премій, резерву збитків та резерву катастроф, який формується за договором обов'язкового страхування цивільної відповідальності, оскільки такі договори є короткостроковими страховими контрактами, що дозволяє порівняти суму очікуваних витрат на страхові виплати та витрат на врегулювання збитків, неамортизованих аквізиційних витрат і витрат на обслуговування з відповідними резервами незароблених премій та резервами збитків. У зв'язку з тим, що резерв коливань збитковості згідно з вимогами МСФЗ 4 "Страхові договори" не визнається та не відображається у фінансовій звітності як страхове зобов'язання, пропонуємо не здійснювати перевірку резерву коливань збитковості на адекватність зобов'язань. До оцінки адекватності страхових зобов'язань вважаємо за доцільне залучати актуаріїв та фахівців з актуальної та фінансової математики, які будуть враховувати обґрунтовані припущення та обирати найкращі оцінки з використанням загальноприйнятих актуальних методів, зокрема методів для аналізу розвитку збитків для оцінки резерву збитків, що виникли, але не заявлені.

П.18 МСФЗ 4 "Страхові договори" зобов'язує формувати страхові резерви окремо за кожним портфелем ризиків (виду страхування), що свідчить про необхідність впровадження автоматизованих комп'ютерних систем. Пропонуємо включати до автоматизованої ERP системи Модуль "Страхові резерви", який містив би інформацію про договори страхування, технічні резерви, резерви зі страхування життя, перестраховування, новини та МСФЗ. Нами визначено вимоги до модуля комп'ютерної програми з бухгалтерського обліку страхових резервів, що передбачають надання інформації про сформовані страхові резерви із урахуванням специфіки діяльності (ризикова або нагромаджувальна сфера), визначення підстав для формування страхових резервів, їх методів розрахунку та джерел утворення, можливість доступу до інформації про страхові резерви та частки перестраховиків у них, застосування яких підвищують рівень платоспроможності страховика.

Отже, обов'язковість формування звітності за вимогами МСФЗ впливає на систему бухгалтерського обліку в страхових компаніях та зумовлює укрупнення інформації. У зв'язку з тенденцією зниження платоспроможності страховика користувачі потребують розширеної інформації, що передбачає представлення аналітичної інформації.